

MILLER
DE VICT
in cithara

Continetur hoc volumine.

1. D. Job. Müllern *Atheismus Devictus.*
2. M. Jani *Atheus refutatus et ad veram religionem conversus sub ipsio D. Nienāij*
3. D. Kortholt *de Religione naturali contra Naturalistas et Remonstrantes p̄ Lic. A. Franck.*
4. D. I. Musæj *questio; An ductu luminis nature et principiorum rationis homo ad salutem æternam pertinere possit?*
5. D. Petri Musæj *Oratio contra Atheos cum iustitia Dei pugnare contententes, quod malis bona in hac vita contingant.*
6. Bechmannj *disp. de Deo quatenus ex lumine nature cognosci potest. & Reimer.*
7. Frölingij *disp. De Deo lumine rationis cognoscibili & Lübbren.*
8. M. Swiggenij *disp. de Attributis Divinis an ea inter se et ab essentia differant et quoad id Herings.*
9. M. Hundelshagen *de Unitate Dei & Wendeling.*
10. M. Müller *de Summa Dei perfectione & Domin.*
11. M. B. Müller *de quibusdam Distinctionibus Unitatis Divinæ & Schultesius.*
12. M. Sprutherij *de Propagine anime rationalis & Laubingm.*

Sammelband

26

13. Reisoldij Quæstio: An in generatione hominis anima
p^{re}terea emanet ab anima parentis? & P^{ro}logus.

14. M. Eccardij disp. de Creatione & Hæresen.

15. M. Gouss de immortalitate animæ humane
& Fidelius.

16. M. Gundobryga disp. de Anima separata &
Rätiger

17. M. Donna disp. III. de Geniis (Deouret hominum)

18. D. Lysenij disp. de vera Religione primi mundi usq;
ad Abrahamij tempora p^{ro}lic. & Weller.

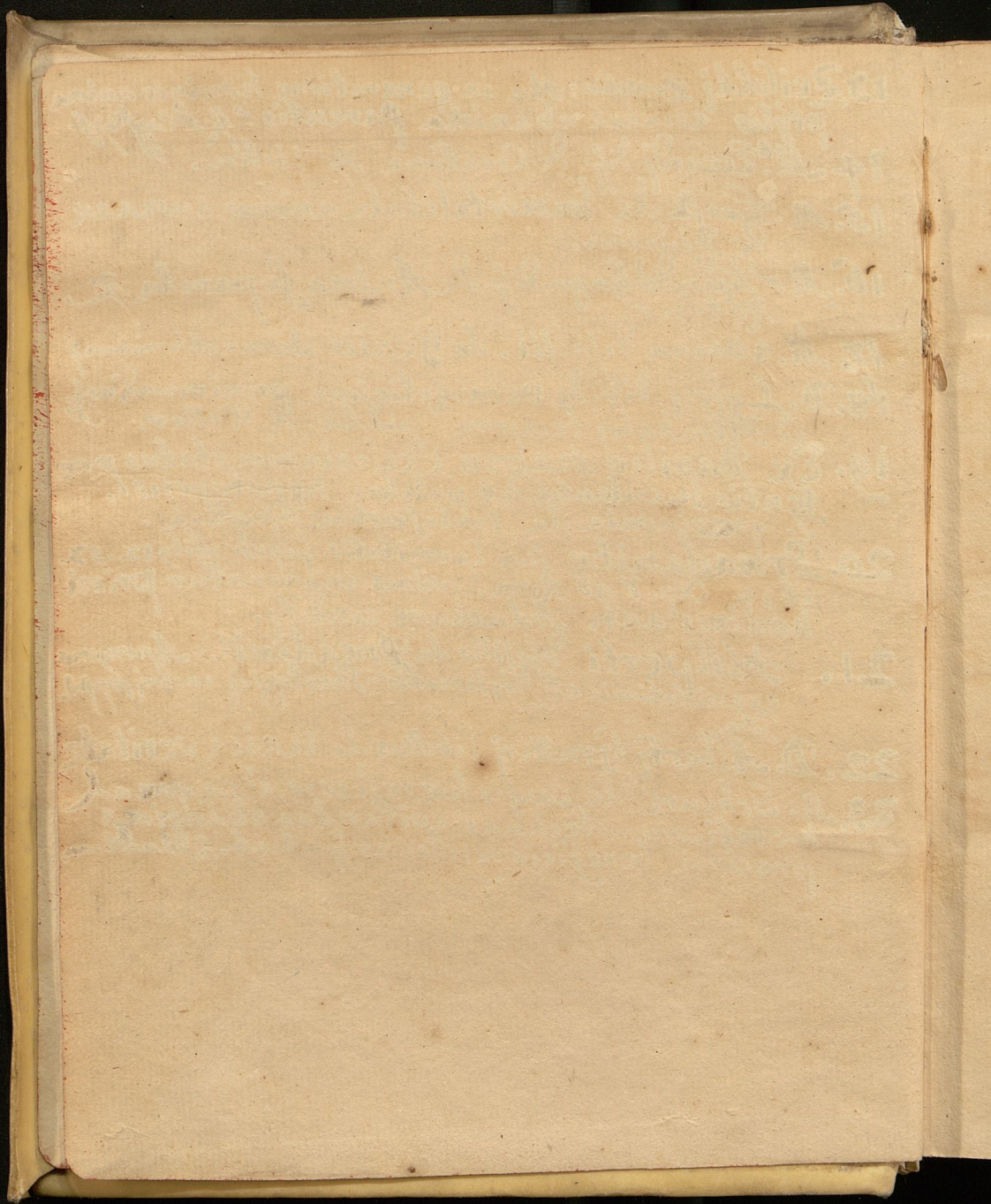
19. Ex Basilio Mabno Ecclesiarum status præ
sentis luculentæ et pulchra hypotyposis,
s. perinonia de ecclesiastica disciplina.

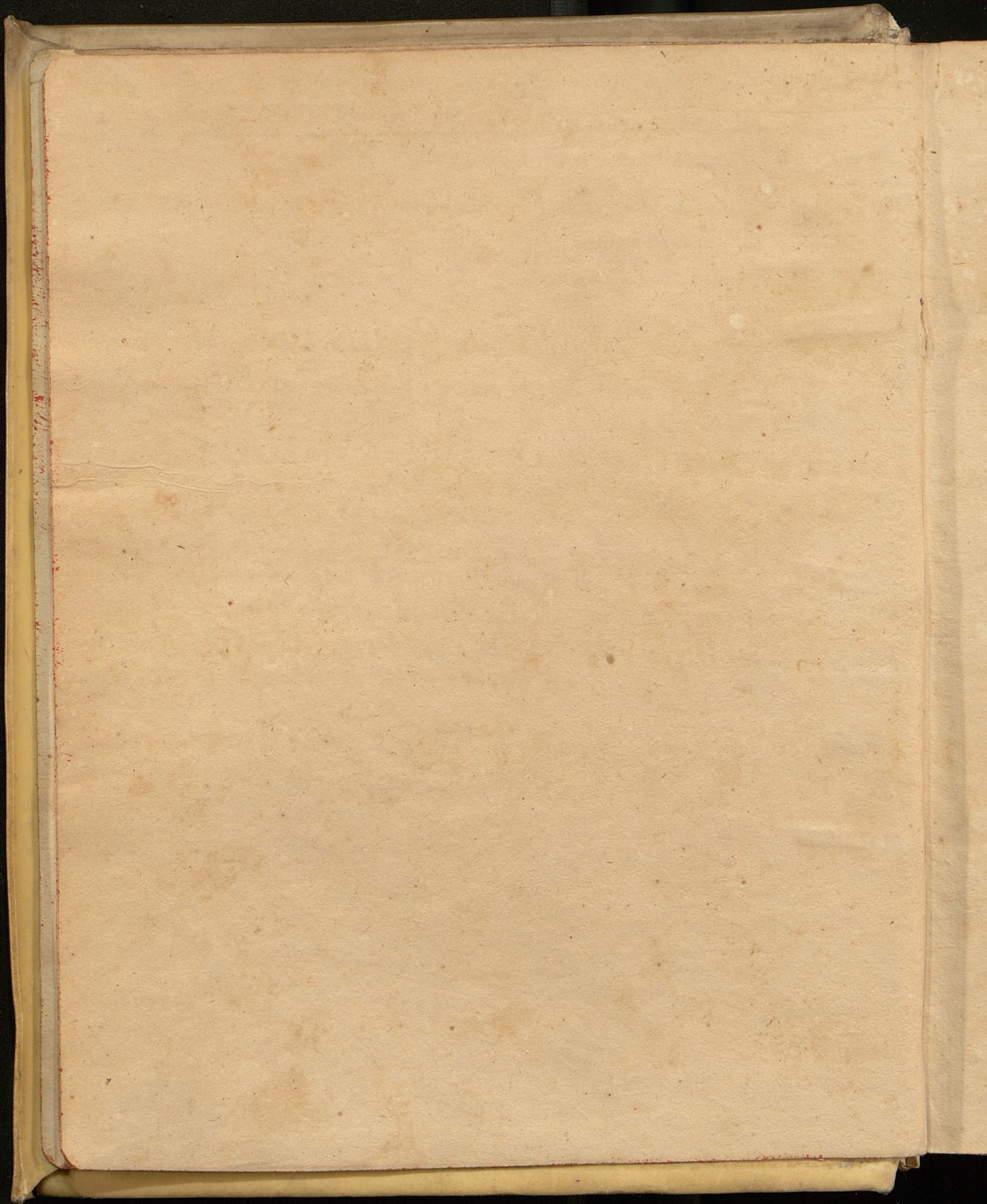
20. Præadamitæ sive Exercitatio super vsib; 12. 13.
et 14. Cap. V ad Rom. quibus inducuntur primi
homines ante Adamum conditj.

21. Hilperti Dissertio de Præadamitis Anonymo
exercitationis et Systematis Theologicij auctori oppo-
sita.

22. D. Albertij Graffen libellus de unica veritate

23. M. Scheurl de causis hæresium, et iis quæ ad
hæreticorum technas evifandas et Logice
præcipue beneficio refellendas spectant. & Zankelman.

9.
ΘΕΟΝ ΘΕΟΣ!

DE
UNITATE
DEI

PERMISSV SVPERIORVM

JENÆ

Ad diem Februarii

A.O.R.

c1o 1æc LXIII.

DISPVTABVNT

PRÆSES

M. JOHANNES CHRISTO.

PHORVS *Sundesshagen / Molhusinus, Amplissima
Facultatis Philosophicæ Adjunctus,*

&

AUTOR-RESPONDENS

IOHANNES VVENDELINVS

Glöckner / Darmstadinus - Hassus.

LITERIS

Johannis Jacobi Bauhofferi.

UNIVERSITÄT

M. JOHANNES CHRISTO.

JOHANNES VALENTINUS

LITTERIS

JOHANNES VALENTINUS

1070

Thesis I.

Liquem totius hujus universi Monarcham ac speciosa hujusMundi machinæ Rectorem existere ipsi etiam sapientiores Ethnici extra omnem dubitationis aleam expositum habuerunt, ut ex ipsorum dictis ac effatus non potest non liquere. Hinc disertissimus Romuli Nepotum Cicero l. 1. d. leg. in hac verba erumpit: *Nullum tam immansuetum tam verum esse existimo, qui non, etiamsi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat*, quod libri eorum rituales & carmina salaria, in quibus ritus & sacrificia, quibus manè & vesperi iram Dei placare aut gratias agere, aut aliquid impetrare, aut mala prorsus à se averfa volebant, attestantur. Et quamvis populi ante nostra hac tempora per navigationes, qui sine rege, sine lege, sine lecto, sine lecto, sub die instar ferarum degerent, & sine vestitu in sylvis oberrarent inventi sint: At, qui religione aut Nominis sensu omni orbari essent, vix sunt prehensi. Universus enim iste Mundus, quid nisi Deum architectum suum ὁ Θεοῦ ἀλμοφανεῖς demonstrat? Hinc verissimè autor l. 1. d. Mundo c. 6. scribit: *Διότι πᾶσα ἡντιῶ φύσει γενόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεορεῖται: τὰ γὰρ πᾶσι, ἢ τὰ δι' αἴρα, ἢ τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἐν ὕδατι, ἢ ἄλλοι ἢ ἀν' ὄντας ἔργα εἶναι τὸν κόσμον ἐπέχοντ' i. e. : Quapropter, quam omni creaturæ invisibilis, ab ipsis ex operibus cernitur: Omnia enim quæ in aëre sunt, & in terra,*

A 2

Dei

Dei opera reverà esse, quis dixerit qui mundo præest. *Eleganter etiam Nazianzenus orat. 2. de Theol. ait: Quemadmodum qui citharam affabrè constructam & elaboratam conspicit, ejusq; concentum audit, ipse cithradum animo reputat; ita is, qui Mundi harmoniam percipit, Mundum à divino Conditore & architecto creatum intelligit.*

I I. Modi autem & viæ quibus intellectus humanus suis remigiis subvectus, in præstantissimi hujus Numinis cognitionem penetrare possit, tres passim recensentur ab autoribus. (1.) est via Causalitatis, quando nimirum intellectus noster sibi relictus, dum mundi hanc machinam considerat, & quæ in ea continentur, universa tam admirabili & conveniente ordine esse constituta, & cottidiè tam sapienter gubernari animadvertit, ascendit ad aliquam causam, atq; ad eò cum non detur progressus in infinitum, à quo & ratio, imò tota natura abhorret (vide Philosophum II. MET. c. 2. VII. Phys. c. I. IX. Phys. c. 5. t. 34. & I. Post-analyt. c. 16. 17.) colligit eam causam esse Deum, quia ipse est ens nobilissimum atque perfectissimum. (2.) Via eminentiæ, quia enim omnis perfectio, quæ est in effectu præexistit in causa vel formaliter vel virtualiter seu eminenter, i. e. ita, ut vel ratio formalis ejus vel conceptus quidditativus, vel saltem nobilior quid cum vi effectiva illius perfectionis quæ est in effectu in causa inveniatur. Juxta B. Stahl. Disp. v. REG. II. PART. I. REG. Philosoph. idèò ulterius progreditur intellectus noster, & eas, quas in creaturis deprehendit perfectiones, deo etiam tribuit, sed longè eminentiori & nobiliori modo, ita ratiocinans; Quæcunque perfectiones sunt in creaturis, illæ sunt etiam in deo vel formaliter vel eminenter, modo tamen nobiliori. Atqui esse ens, substantiam, personam, spiritum, viventem, intelligentem, volentem, potentem, bonum, justum, misericor-

sericordem, corporeum &c. sunt perfectiones in creaturis.
E. Major fundatur in adducto axiome. Minorem nemo
negabit. Stat E. conclusio quæ tamen cum disjunctione
inferenda est h. m. E. Perfectiones quæ in creaturis inveni-
untur, sunt etiam in Deo vel formaliter vel eminenter, si-
quidem non omnes creaturarum perfectiones sunt in Deo
formaliter. Quod, ut intelligatur, notandum est, perfe-
ctiones quæ in creaturis observantur, esse in duplici diffe-
rentia: Quædam sunt simpliciter tales, quæ in suo conceptu
formali important perfectionem cum nulla imperfectione
conjectam, ut priora illa esse ens, substantiam, spiritum &c.
Quædam sunt perfectiones secundum quid tantum, quæ
scilicet in formali suo conceptu seu in definitione sua im-
portant perfectiones, cum admistis tamen imperfectioni-
bus, qualis perfectio est postrema illa, nempe corporeum
esse, hæc in definitione sua importat imperfectionem quan-
dam v. gr. compositionem ex materia & forma, dependen-
tiam. &c. Ex his inferendum nunc est: prioris generis
perfectiones esse in Deo *formaliter*, posterioris autem *emi-
nenter* tantum, quatenus in Deo est virtus & potentia, qua
producere illas potest. Sic corpus aliquod non est in Deo
formaliter, propter imperfectionem quam importat, quæ
Deo adscribi nec debet nec potest; est tamen in ipso emi-
nenter, quia in Deo est nobilius quippiam, nempe virtus &
potentia qua illud producere potest. Quod pertinet, quod
Deo in Scripturis tribuantur oculi, manus, pedes, brachi-
um, quæ, cum imperfectionem aliquam involvant, Deo
tanquam enti perfectissimo formaliter inesse non possunt,
tribuantur tamen Deo, quia ipsi inest virtus nobilior, qua
modo præstantiori præstare potest, quicquid homines be-
neficio illorum organorum præstant. (3.) Tandem *Via Ne-
gationis*: cum imperfectiones Creaturarum à Deo tanquam

perfectissimo ante removemus. v. gr. quia finitum, corporeum, mutabilem esse, aliunde dependere, aliquando non extitisse in creaturis imperfectiones sunt, rectè eas à deo removemus, ipsumque infinitum, incorporeum, immutabilem, independentem, æternum esse concludimus. Hæc omnia latius deduxit *pl. Rev. Dn. D. Musæus. LL. Theol. part. 1. c. 2. de notitia Dei naturali §. 5. qui videre jubet* Suarium dif. 29. & 30. Adde hæc de re Theol. Scholast. Becani tr. 1. §. 1. 6. Dn. Scheibl. c. 1. Dn. Ebelium disp. XIV. Aphor. Met. c. 2. §. 6. & alios,

III. Hisce tamen, quòd nempe Deus naturaliter cognosci possit, obstare videntur sequentia (1.) Q. naturaliter ab intellectu hominis cognoscitur, illud cadit sub sensu: Deus non cadit sub sensu. E. naturaliter non cognoscitur. (2.) cujuscunque nulla datur species intelligibilis, id intelligi naturaliter non potest ab intellectu hominis: Atqui Dei nulla datur species intelligibilis. E. Deus naturaliter cognosci nequit ab intellectu hominis. Major certa est: Minor probatur, quia species intelligibilis provenit à phantasmate, quod est species sensibilis in phantasia. At verò nulla datur species sensibilis Dei, nullum phantasma. E. nec species intelligibiles. (3.) Q. est finitum, illud non potest cognoscere infinitum; Intellectus hominis est finitus. E. non potest cognoscere Deum tanquam infinitum. Major probatur: quia inter cognoscens & cognitum debet esse proportio, qualis non est inter finitum & infinitum. Antequam respondeatur ad hæc argumenta, præmittendum est, quòd cognitio Dei sit duplex, una abstractiva cognitio dicitur, altera intuitiva. Abstractiva cognitio dicitur, cum Deus non in se suaque essentia, sed per aliud cognoscitur. v. gr. per effectum l. alia ratione. Intuitiva autem Dei cognitio vocatur, cum Deus non in alio aut per aliud,

hinc, sed in seipso suaque essentia cognoscitur: atque hæc intuitiva cognitio longè perfectior est quàm abstractiva, imò hæc cognitio est omnium, quæ in humanum intellectum cadere possunt perfectissima, habet enim objectum perfectissimum nempe DEUM. Modus cognoscendi est etiam perfectissimus, adeò ut à Christo ipso Matth. 5. visio Dei per quandam analogiam ad visionem, quæ fit oculo corporis, comparetur. Sicut n. cognitio perfectissima est, cum rem presentem videmus: ita intuitiva Dei cognitio perfectissima est, quia per eam in Deo omnia videntur, quæ scilicet in Deo sunt formaliter, ut sunt essentia divina, personæ & attributa.

IV. Jam dicendum, quòd deus non cognoscatur quidem ab homine naturaliter cognitione intuitiva, quia, quod naturaliter ab hominis intellectu cognosci potest, id aliquo cognoscitur sensu: deus autem quatenus intuitivè est cognoscibilis sub nullum sensum cadit. E. nec sub intellectum, naturaliter scilicet. Huc accedit, quòd cognitio intuitiva per lumen gloriæ fiat, quòd sicuti homini non est naturale. Ita cognitio intuitiva, quæ per illud fit, homini naturalis non est, & sic hominis intellectus DEUM naturaliter cognoscere non potest intuitivè. Nihilominus tamen deus naturaliter cognosci potest cognitione abstractiva, v. g. ex creaturis tanquam effectibus, ut quando rationis usus sese exserit, ita ut à cognitione creaturarum ad cognitionem Creatoris progrediatur, à quo dependeat creatura, quæ cognitio est abstractiva.

V. Ad (1) argumentum antequam respondeatur, sciendum est, quòd aliquid possit cadere sub sensum dupliciter, 1. per se & directè. 2. ratione alterius & indirectè. Sicut v. g. color per se cadit sub visum, sonus sub auditum; Causa verò ratione effectus dicitur sub sensum cadere, quando scilicet

scil. effectus, ex quo colligi potest causa, sensu percipitur. His præmissis notandum, quod Major possit bifariam intelligi, primò hoc modo: Quicq. naturaliter ab intellectu hominis cognoscitur, illud cadit sub sensum per se & ratione sui, quomodo intellecta major est falsa, ut enim ab intellectu aliquid cognoscatur, sufficit, si cognitum fuerit à sensu per accidens & ratione alterius; Sicut v. g. intellectus cognoscere potest causam ex effectu, licet à nullo cognita fuerit causa, sufficit enim quod cognitus fuerit effectus, ex quo causa colligitur; Secundò Major ita intelligi potest: Q. naturaliter ab intellectu cognoscitur, illud cadit sub sensum per accidens, hoc modo minor est falsa, quòd scil. Deus non cadat sub sensum per accidens, nempe ratione effectuum, cum multi effectus Dei sensibus percipiuntur, Ad (2.) R. Negando Majorem. Nam sermo hic est de cognitione abstractiva: potest autem aliquid naturaliter cognosci abstractivè, licet nulla ejus detur species intelligibilis: cognoscitur enim per speciem alterius rei. In (3.) argumento negatur major: Quòd probationem concernit in qua dicitur, requiri proportionem inter cognoscens & cognoscibile, qualis non est inter finitum & infinitum. R. duplicem inter cognoscens & cognoscibile intelligi proportionem, velle ratione entitatis; & hoc modo proportio non est necessaria, nam si v. g. talis proportio requireretur inter cognoscens & cognoscibile, tunc si alterum habet entitatem finitam, alterum quoq; habere debet talem entitatem, & sic Deus creaturas cognoscere non poterit, cum sit infinita entitatis, creaturæ autem finita. Secundò igitur intelligi potest proportio inter cognoscens & cognoscibile in ratione cognoscentis & cognoscibilis, & hoc modo inter finitum quoque & infinitum est proportio, cum alterum ab altero possit cognosci, sicut creatura finita cogno-

scibi-

scitur à deo infinito. Relinquitur ergò quòd deus naturaliter cognosci possit & cognoscatur, quæ quaestio debuit necessariò præmitti, cùm huic totus noster discursus innitatur; etenim si deus naturaliter non cognosceretur, etiam naturaliter non cognosci posset quòd sit unus.

V I. Varia autem prædicata de deo ductu luminis naturæ cognosci possunt, quæ omnia adferre ob prolixitatem, nec tempus sinit, nec præsens institutum nostrum, quò brevitati litandum, permittit. Celebris admodum reperitur divisio eorum, qua attributa divina dispeſcuntur in positiva & negativa. Positiva sunt quæ significantur terminis affirmativis nullam negationem importantibus; quorum iterum alia absoluta sunt, quæ nullum respectum implicent, ut cùm deus dicitur *ans*, l. 12. met. c. 7. Substantia ibidem. c. 6. 7. & 8. *Æternus* 12. met. c. 6. *potentissimus* l. d. mundo. c. 6. *Intelligens* 1. met. c. 9. *ζῶον αἰδίον, αἰετον, vivens sempiternum*, *optimum* 12. met. 7. Substantia spiritualis. *πῶν διοντων κερωλομιν* d. l. c. 7. *αὐταρκης* sibi sufficiens. l. 2. M. M. c. 15. *Alia respectiva*, quæ important habitudinem ad creaturas tanquam effectus dei, ut, quando dicitur *αἰτιον* *χρὲ ἀρχῆς* causa & principium quoddam. 1. met. 2. item *ἀρχὴ ἔ* *πρώτον των ἁτων* principium & primum entium 12. met. c. 8. *κινῶν την πρώτων χρὲ αἰδίον χρὲ μίαν κίνησην*, primo & sempiterno & uno motu movens. ibid. *Attributa Dei Negativa* describit B. Scheibl. l. 2. c. 2. quòd sint ea, quæ per particulam negativam *IN*. l. Græcum *A*. de deo enunciuntur: quæ descriptio nobis non ad palatum, siquidem multa dantur prædicata Dei Negativa, quæ neq; per particulam *IN* neq; Græcorum *A* de deo enunciuntur, ut cùm dicitur *Unus*, *simplex* &c. Nobis igitur attributa dei negativa sunt illa, quæ à deo remouent aliquam imperfectionem; ut cùm dicitur *immurebilis* 12. met. 9. *ἀφθαρτος*, *in corruptibilis*. l. 2. d. cælo. t. 36. *ζῶον ἀθάνατον*, *vivens in mortale*. 5. top. 1. *Unus*. 12. met. c. 8. *simplex* l. 2. de cælo.

B

VII.

VII. Hæc triplicia attributa seu prædicata dei cognoscuntur ex triplici prædicta via, qua aliquid intellectus humanus sibi relictus de deo naturaliter cognoscere assolet. Nam, *monente Becano* Tract. 1. Theol. Scholast. tom. 1. p. m. 1. per viam causalitatis cognoscuntur attributa dei relativa; hoc enim naturale nobis est, ut viso effectu aliquo incipiamus cogitare de causa eamque investigare, & inde etiam, consentiente Aristotele, Philosophia sumsit initium, quando igitur quarimus rerum causas, deveniendum tandem est ad causam primam nempe ipsum deum, ita ut deus cognoscatur tanquam causa eorum, tanquam Creator & Conservator. Deinceps Viâ Eminentia: investigantur & cognoscuntur prædicata seu attributa dei positiva seu absoluta. Notandum autem est, quod via eminentia: præsupponat viam causalitatis, postquam enim cognovimus omnes creaturas efficienter dependere à deo, ratio nostra ulterius progreditur & considerat, nihil esse in effectu, quod suo modo non antea præxisterit in causa, i. e. l. formaliter, l. eminenter. Hinc prædicata absoluta dei cognoscuntur longè eminentiori modo esse in causa prima nempe deo. Tandem attributa Dei Negativa cognoscuntur & investigantur Viâ Negationis, quando scilicet creaturarum imperfectiones à deo remonentur, e. gr. quando in creatura cognosco quod mortalitas importet imperfectionem, illam removeo à deo tanquam ente perfectissimo, & ipsi tribuo immortalitatem. Sic v. g. si in creatura reprehendo, quod mutabilitas imperfectio sit, eam etiam à deo removeo & ipsi tribuo immutabilitatem. Sic viâ negationis attributa negativa ex ductu luminis naturæ de deo cognoscuntur.

VIII. Hæc que adducta fuerunt ob stare videntur sequentia. (1.) quod minus rectè deo tribui videntur attributa

buta dei Negativa : Quicquid enim deo competit, perfectionem debet importare : negatio autem perfectionem non importat. E. non est attributum divinum, & consequenter, nullum attributum DEI est negatio seu negativum. (2.) minus rectè dici videtur, quod deo competant attributa relativa; quod hoc evincitur discursu : O. Attributum Dei est æternum; Relativa, quæ Deo competunt non sunt æterna. E. Relativa non sunt attributa Dei : Major probatur, quia attributa Dei à parte rei non differunt ab essentiali divina, unde, sicut essentiali Dei est æterna, ita etiam attributum Dei est æternum. Minor probatur, quia v. g. Creatorem esse, quod est respectivum quid, in tempore DEO competit, cum ab æterno non creaverit. At enim verò res adhuc salva est, & ad (1) negando propositionem minorem, quod sc. negativa attributa nullam in Deo important perfectionem. Sciendum autem, quòd attributa Dei negativa dupliciter possint considerari, *primò formaliter*, quatenus sc. à deo remonent aliquid, & si præcisè hoc m. considerantur non important perfectionem. Deinde *materialiter*, & sic omninò perfectionem quandam important, sicut v. g. immortalitas importat perfectionem, nempe vitam. Idem sentiendum est de cæteris : In (2.) argumento iterum inficias imus minorem, quod nempe attributa relativa non sint æterna. Notandum igitur quòd attributa Dei relativa bifariam possint spectari. Primò in actu secundo, qua ratione Creator est & dicitur is, qui actu creat & aliquid producit : Secundò in actu primo, quemadmodum v. g. Creator est is, qui habet potentiam creandi, Conservator, qui potentia conservandi instructus est, quando jam deo attribuuntur relativa attributa, sumuntur in actu primo, ita, ut v. g. Creatorem esse importet potentiam creandi, & hoc m. attributa relativa etiam sunt æterna.

IX. Misſis autem jam attributis aliis, in præſentia confi-
derabimus unicum attributum dei negativum, & paucula
pro ingenii modulo de Summi Numinis Unitate differ-
mus. Ut verò cœpta feliciter ſuccedant, non ab re eſſe au-
tumamus, ſi *ὁμωνυμίας* vocis UNUM prius evolvamur & an-
notemus. Sumitur verò hæc vox (1) *relativè* pro EODEM,
ut, cum homo & brutum unum dicuntur genere & hæc ra-
tione nihil poteſt dici UNUM abſolutè, ſed in ordine & re-
ſpectu ad aliud, ineptè enim brutum dicitur unum genere,
niſi collatum cum alio quopiam v. g. homine. *Deinde ſu-*
mitur pro attributo Entis, quatenus negat indiviſionem
rei in ſe, & ſic omne Ens Unum eſt. Ultima verò & fre-
quentiſſima ejus acceptio eſt, qua idem eſt quod ſolitarium
& Unicum ſeu unum tantum, & negat multitudinem rei
ſeu conſortium aliorum, quo ſenſu capitur, cum ſol dici-
tur Unus, negat enim hæc vox plures in rerum natura dati
ſoles.

X. Ordine nunc acceptiones iſtas conſiderabimus, &
quæ ac quomodo Summo Numini conveniant, diſpici-
mus. Quod itaque primam ejus ſignificationem, quæ rela-
tiva eſt, concernit, omninò iſta Deo, ſi conſideretur cum
aliis, competit: Varii autem modi Unius relativè ſumti à
Philoſopho s. met. c. 6, recensentur, quorum quidam Deo
tribui, quidam verò minimè poſſunt. Primò aliqua dicun-
tur Unum continuitate, quæ communi aliquo termino
copulantur, ut partes brachii. (2) alia unum ſunt *ἁπλοῦς*
καὶ ἀδιαιρέτος eīdeſi ἀδιάφορος. Subjecto indifferente formā ſen-
ſibili, quomodo omnia muſſa unum ſunt ratione mellis.
Neuter horum modorum primo Entium cum aliis communis
eſt, ob imperfectionem quam uterque ſecum trahit. Ut e-
nim aliqua hiſce modis unum dicantur, neceſſe eſt ut ex
ſubjecto & accidente vel partibus integrantibus ſint com-
poſi.

posita, quæ compositio, tanquam maxima imperfectio, à deo longissimè removenda est. (3) Datur Unitas $\chi\tau\ \tau\eta\ \alpha\text{-}\nu\alpha\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\upsilon$, secundùm analogiam, inter ea nimirùm quæ ita se habent, ut aliud ad aliud. (4) datur Unitas Generica, quæ quadam unum sunt genere, vel Generalissimo, ut corpus & Spiritus vel Subalterno, eoque iterum vel proximo, ut brutum & homo, vel remoto, ut iustitia & iniustitia. (5) inter aliqua invenitur identitas $\chi\tau\ \tau\omicron\ \epsilon\iota\delta\omicron\varsigma$, secundùm speciem, quorum definitio essentialis indivisibilis est ad aliam declarantem quid res sit. Denique (6) infinitus unitatis gradus est unitas numerica, illorum scilicet quorum ratio quidditativa ita indivisibilis est, ut nec tempore nec loco, nec ratione separari possit, ita unum sunt indumentum & vestimentum, Ens & gladius. &c.

XI. Sequitur secunda Unius acceptio, qua unum nihil aliud est quàm Ens in se indivisum. Et cum hac ratione sit attributum Entis, non opus est, ut multis ostendamus, deum, qui est Ens Entium, hoc sensu esse Unum; etsi enim dum deum hic Ens vocamus, adversarios habeamus mirandulanum l. i. d. Ente & Uno. cap. 3. & Scaligerum Exerc. 305. sect. 6. qui hanc & alias locutiones in concreto deo minus rectè tribui censent, usumq; non rectè extorsisse istum loquendi modum, dicunt, tamen si vel maximè, quod tamen falsissimum, & ab aliis solidissimè refutatum, Deus non rectè diceretur Ens, adhuc ipsi Unitas hac secundâ acceptione conveniret, est enim in se indivisus, quæ indivisio est ratio formalis Unius. Cui igitur ista competit, illud etiam erit unum, quia verò Ens secundùm Unitatem distinguitur in universale & particulare, ulterius jam disquirendum est, an D E U S sit Vnum quid numero; An verò essentia Dei possit multiplicari in plures vel species vel individua, & sic habeat Unitatem Universalem.

XII. Cùm verò aliàs nil sit tam absurdum, quin defen-
sorem & patronum inveniatur, ita etiam repertus fuit Pesca-
tor Theologus Herborensis, qui ad elench. busch. c. 16. po-
steriorem problematis partem affirmare non veritus est,
neumque de tribus personis ut genus prædicari statuit, ni-
xus stramineis quibusdam ratiunculis: sed nos pro priori
quæstionis parte contra piscatorem proponimus hoc argu-
mentum ex natura universalium desumptum: Quicquid in
iis de quibus prædicatur, nec multiplicatur, nec multipli-
cari potest, illud non est universale adeoque nec genus.
Aqui Deus in iis de quibus prædicatur, non multiplicatur,
nec multiplicari potest. E. deus non est universale, & con-
sequenter nec genus. Major nititur ipsa ipsius universalis
natura, de cujus ratione formali est, ut sit in multis cum
sui multiplicatione, seu ut in multis quibus inest, multipli-
cetur natura ejus. Minor itidem in aprico est, nam licet
natura divina sit in multis, nempe in tribus personis; in il-
lis tamen non multiplicatur, cum sit una numero divina
essentia. Stat ergo conclusio inconcussa.

XIII. Rationes verò quas Piscator pro stabilenda sua
sententia adfert, elumbes sunt, cùm manifestò impingant
in regulas syllogisticas, adeoque refutatione vix dignæ
sint. (1.) Ita argumentatur: Totum partibus suis essentiale
est genus. Deus est totum partibus suis, nempe tribus
personis, essentiale. E. Deus est genus. Verùm breviter
respondemus. cùm per totum partibus suis essentiale hic
nihil aliud intelligatur quàm universale, falsa E. est major
& minor, quia salva veritate subjecto ejus non potest præfigi
signum universale, quod tamen in syllogismis primæ figu-
ræ ut formaliter concludant, est necessarium. Falsum e-
nim est, omne totum partibus suis essentiale esse genus,
cùm & species sit ejusmodi totum, nec tamen genus. min.
quia,

quia, ut jam dudum monuimus, per totum partibus suis essentiali hic nihil aliud intelligi potest, quam universale. At verò falsissimum est, deum esse tale totum, cum de hujus natura sit, ut in partibus, i. e. inferioribus suis multiplicetur, quis verò qui sacrarum literarum Oracula admittit, multiplicationem summæ & simplicissimæ naturæ, in tribus S. S. triadis personis affirmabit! (2.) Piscator ita colligit. Quod de specie prædicatur in quid, non reciprocè, illud est Genus. Atqui deus de singulis personis prædicatur in quid, non reciprocè. E. deus est genus. Bella me hercule argumentatio & Calviniano digna. In minore ita subsumere debebat: Atqui deus de specie vel speciebus prædicatur in quid, non reciprocè, quod in veritatem manifestò impingit. Sunt igitur in argumento expressè quatuor termini. Hic *ὁ πᾶσι θεῶν* observandum, quòd fuerint, qui statuerint, deum nec ad universale nec ad singulare referri posse. Non ad universale, quia non potest multiplicari, quod tamen requiritur ad universale; nec etiam ad singulare, quia Deus est communicabile quid, singulare autem est incommunicabile. At enim verò hæc sententia admitti non potest: Nam universale & singulare involvunt rationes contradictorias, nempe communicabile & non communicabile cum sui multiplicatione. Sicut autem inter hæc duo contradictoria non datur medium, ita etiam medium nullum est inter universale & singulare, sed quicquid est referri debet vel ad singulare vel ad universale. Deus igitur est singulare quid; quod probatur hoc modo. Quicquid est indivisibile in plura talia, quale est ipsum, illud est singulare: DEVS est Ens indivisibile in plura talia, quale est ipsum. E. est Ens singulare. Min. clara est, quia DEVS non potest dividi in plures deos. Ad argumentum oppositum respondere haud difficile erit. Licet enim DEVS sit communicabilis tribus personis, hoc tamen

men non sufficit ut ex classe singularium eximatur, & ad universalia transferatur. Nam ad universale præter hoc, quod communicabile est, insuper requiritur, ut sit multiplicabile, seu, ut natura ejus in illis, quibus competit, possit multiplicari, quod DEO non competit. Hoc tamen sacri silentii suppario involvi non potest, quòd DEVS non prorsus & in omnibus conveniat cum aliis singularibus: Nam sicut alia singularia sunt incommunicabilia, ita DEVS ab istis, hac in parte recedit estq; communicabile quid quia tamen primaria ratio singularium in eo consistit, quòd non possint multiplicari, deicò DEVS meritò ad singularia refertur, quia non potest natura divina multiplicari. *Sed hæc obiter.*

XIV. Pergimus nunc ad tertium & ultimum vocis Vni-
us acceptionem, quæ potissimum attendi solet, quando sermo est de DEI Unitate. Quæstio igitur paulò proximiùs nobis jam discutienda hæc est; *An DEUS sit Unicus seu Unus tantum, & num intellectus humani vires naturales ad hanc Dei Unitatem sufficiant?*

XV. Sanè, si Veterum monumenta scriptorum evolvi-
mus, & quid vulgus Ethnicorum de Deo rebusque divinis statuerit, inquirimus, *ἁριθμὸς ἢ ἄμιμον Θεῶν*, ut Damasc. l. i. de orthod. fid. c. 10. loquitur, inveniemus. Quos enim Poëtae introduxerint Deos, satis notum est, adeò, ut in tantum illos multiplicaverint, ut Themistius in Orat. ad Valentem potuit trecentas deorum opiniones de Deo numerare. Apud Lacedæmonios non timori tantum, sed & mori & risui & aliis hujusmodi templa fuerunt dicata. Quid quod! Singulis penè vitis patronos adscitos quosdam deos videmus. Adulteris, incestis, parricidis amicum Numen Jovem censuerunt, tot matrimoniorum violatorem, stupro sororis oblitum, contra Saturnum Patrem bellige-

rant.

rantem. Ebrios atque insanos Bacchus tuetur, perjurio fur-
tisq; Mercurius deputatur: amoribus atque immunditiis
præsider Venus: Suis quoque affectibus ut Spei, Fidei,
Concordiæ, Voluptatæ, Libertinatæ, ut & Paci, Quietis & caras,
extruxerunt. Prolixius ea deducentem videas Virum ad-
modum Reverendum atque Amplissimum Dn. Dilherrum
in Dissert. Philolog. XIV. p. 273. Imò

*Quicquid humus, pelagus, cælum mirabile gignit
Id dixere Deos, colles, freta, flumina, flammæ.*

Ut his suis verbis testatum facit Prudentius. Hinc Ascræ-
us senex triginta millia Deorum numerat, eum ita canit:

*Τεῖς γὰρ μύριοι εἰσὶν ἐπὶ χθονὶ πελοπορείῃ
Ἀθάνατοι ἕκδος, Φύλακες Ἰντῶν ἀνθρώπων
Ter enim decies mille sunt in terra multorum altrice
Dii Jovis, custodes mortalium hominum.*

Orpheus Deos trecentos sexaginta quinque confessus est.
Lactant. l. i. de fals. relig. c. 7. Alii, teste Varrone, cælum
& terram duos magnos dixere Deos, quasi communem om-
nium, alterum Patrem, alterum Matrem.

XV. Quædam etiam animalia, propter mirificum sui
genium atque officia in vita mortalium, à populis in divi-
no habita honore. Columbæ à Syriis, Ciconiæ à Thessa-
lis, pro Diis culta: Apud quos capitale fuit ciconiam oc-
cidisse; anseres à Romanis, quibus ob Capitolium servatum
publicè à Censoribus alimenta præbebantur. Syri à piscibus
abstinerunt, quòd Facelitis Veneris filia, in piscis formam
commutata diceretur, quam Syri pro Dea sunt venerati.
Huic argenteos pisces in templis consecrare consueverunt.
Ægyptii Ichneumones, Vultures, Crocodilum coluerunt:
à quo liberos Ægyptiorum devorari, honori sibi ducunt
Parentes, referente Æliano. Saitæ & Thebani ovem vene-
rabantur: latum, piscem Nili, Latonopolitani, Lupum,
C Lycopo-

Lycopolitani, Cynephalum Hermopolitani, cepum Baby-
lonii, qui ad Memphim habitabant, aquilam Thebani, Leo-
nem, Leontopolitani: capram & hircum Mendefii, murem
& araneum Artotyrita: angvem Romani venerabantur ut rur-
sum videre est apud Excellentissimum Dn. Dillherrum dis-
put. ante citata p. 373. Aures vacivas etiam præbeamus Se-
neccæ, qui ita l.d. Superst: Qui inviolabiles & immorta-
les vocitabantur, in materia vilissima atque immobili dedi-
cati erant, & habitus illis hominum, ferarumque & piscium:
quidam verò mixto sexu diversa corpora induunt, & pe-
jora omnes à nobis requirunt quàm Tyranni. Nempè, ut
quis sibi brachium secet, aut se se castrèt &c. ut sacrificen-
tur illis homines, virgines, pueri; quod non Busyris non
Phalaris unquam postularunt. Quo tamen apud eos nihil
crebrius usu, nihil videtur sanctius. Vid August. 2.VI. De
C.D. cap. 10. Eleganter Ægyptiorum infaniam in Deorum
multitudine depingit ac deridet Rhodius Anaxandrides
Poëta Comicus, his verbis:

Βέν ὡροκυνέϊς, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς θεοῖς.

Τὴν ἐγκέλιμ μέγιστον ἠγῆ δαίμονα,

Ἡμεῖς δὲ τῶν ἕλων μέγιστον ὡροκύνον πολὺν

Ὅν ἐδίδεις νεῖα, ἐγὼ δὲ χυδομεν.

Μάλιχα τῶτοῖς. Κύνα σέβεις, τύπλο δ' ἐγὼ. i. ε.

Bovem colis, Diis ego malo bovem,

Tu maximam angvillam Deum putas; ego

Obseniorum credidi suavissimum:

Carnes suillas tu caves; at gaudeo

His maximè. Canem colis, quem verbero.

XVI. Imò non tantum apud gentiles πολυθεότης ista viguit,
sed etiam in Ecclesia pomœriis reperti sunt, qui vel rationis
sue speculationibus frœnum laxantes, vel aliis à malo Dæ-
monè modis seducti, rejecta doctrina de unitate veri Dei,
quæ publicè in Ecclesia sonabat & docebatur, multitudinem
Deo-

Deorum introduxerunt, è quorum censu est primò Valentinus Philosophus, qui, cum Trinitatem in Ecclesia credi, & nos in nomine Patris, Filii & Spiritus S. baptizari videret, singulis operibus Dei peculiare Deos attribuebat, ita colligens: Si tot sunt personæ Trinitatis propter baptismum, quidni etiam erunt tot Dii, quot sunt opera & beneficia Dei? Sub idem ferè tempus exortus est error Marcionis, fingentis alium Deum V. alium N.T. Deum V. T. dicebat esse iracundum, severum, punientem scelera, pluentem sulphur & ignem: N.T. Deum dicebat esse beneficum, longanimum, misericordem. Totidem etiam Deos æternos sibi que invicem contrarios finxit Manes (undè Manichæi sectatores ejus nomen sortiti) unum bonum, à quo omne bonum proficeretur, alterum malum à quo esset, quicquid quocunq; modo mali rationem haberet. Hunc appellavit tenebras, illum verò lucem. Hosce tandem secuti sunt Tritheistæ, qui docebant, non tantum tres distinctas esse Deitatis personas, sed etiam tres Deos inæquales, Patrem nempe solum à seipso esse Deum, Filium verò & Spiritum S. à Patre habere quòd sint Dii, & idcirco quodammodo minus primarios esse Deos. De hisce prolixior Vid. B. Gerhardum, Exeg. Loc. 2. c. 6. §. 97.

XVI. Quanquam autem ii, qui Christianæ religioni se addictos verè profitentur, doctrinam de Unitate essentiæ divinæ piè credunt, tamen inter eos quosdam reperire licet, qui hoc non ex lumine naturæ, sed ex sola Dei supernaturali revelatione cognosci posse existimant. Quæ quidem sententia adscribitur Occamo, & Gabrieli à Valentia Tom. I. disput. I. quæst. 2. p. 2. Quibus tamen semper reclamatum est à Viris doctissimis, & in saniorum Gentilium scriptis versatissimis, qui unitatem Dei non ex sola revelatione hauriri, sed & intellectum humanum naturalibus suis viribus ad hanc cognitionem ascendere posse statuerunt.

Ubi quidem notandum, quod aliud sit ductu luminis naturæ probare Ens increatum, aliud verò probare illud Ens increatum esse unum. Prius probari poterit ut posterius nondum sit probatum: neq; enim is qui probat, dari Ens increatum, probat illud increatum esse unum nempe Deum. Nam adversarius obijcere potest, quod detur quidem Ens increatum, sed illud pro diversitate specierum multiplex esse, ita, ut in genere humano detur homo increatus, in genere arborum arbor increata. Sicut ex Hæreticis posuere quidam principium Spirituum, alii verò principium corporum; Alii principium peculiare boni, & peculiare mali. Ostendendum igitur est ex lumine naturæ illud Ens increatum esse tantum unum; notanter verò dicitur ex lumine naturæ, nam ex Scriptura sacra sive revelatione divina hoc notum est. Deut. 6. v. 4. & Esaie 45. Quod tum firmis rationibus, tum consentientibus Ethnicorum testimoniis probatum ibimus, non nisi unum Ens improductum seu Deum in cognitionem humanam per discursum cadere, imò nec plures simul existere posse.

XIIX. Producimus igitur in scenam hunc syllogismum pro Unitate Dei adstruenda: Q. ex necessitate intrinseca, & secundum essentiam suam est singulare, id non potest multiplicari: atqui ens increatum seu Deus ex necessitate intrinseca & secundum essentiam suam est ens singulare. E. non potest multiplicari; si multiplicari non potest, est unum tantum. Major probatur, quia singularitas est ratio, cur aliquid non possit multiplicari & pluribus communicari. Sic v. g. homo multiplicari potest; Petrus non item, ratio est, quia obstat ejus singularitas. Quod igitur necessario & secundum essentiam suam includit singularitatem, id propter singularitatem multiplicari nequit. Minor probatur

probatur hoc modo: Quicquid essentialiter existit, illud est essentialiter singulare: sicut enim illud existit, quod est singulare, ita illud essentialiter existit, quod essentialiter est singulare, & vice versa: Ex his quod ens increatum tantum est unum, ultrò sequitur quod reliqua omnia sint creata, & ab increato dependeant, & neutrum eorum sit deus, & sic ex consequenti unus tantum datur Deus.

XIX. Deinde pro Unitate Dei ex lumine Naturæ cognoscendi ita argumentari datur: Quodcunque est summum, perfectissimum & simplicissimum illud duntaxat est unum, Atqui Dei essentia est summa, perfectissima & simplicissima. E. Dei essentia duntaxat est una, seu quod idem est, Deus sua essentia tantum est unus. Maj. ratio est evidens, id enim putatur summum & perfectissimum, quod solum id bonum habet quod habet, nam si etiam aliud quippiam idem haberet, non esset perfectissimum neque summum, siquidem duo perfectissima & duo summa in eodem genere non dantur. Si autem solum id habet, quod habet, est unicum. Minor ita illustratur. Deus est summus, si autem superiorem se haberet, non esset summus. Deinde Deus est perfectissimus, quia nullum datur, à quo perfici potest, sed ipse reliqua omnia perficit, & habet ea omnia quæ habere debet: Nam si ab alio perficeretur, & ipsi quicquam ad suam perfectionem deesset, ne quidem Deus esset. Denique Deus simplicissimus est, quia primus est & novissimus, & principium omnium aliarum rerum: Primum autem principium est simplicissimum, si enim compositum esset, haud foret principium sed principiatum.

XX. Tertio Unitatem Dei ex lumine naturæ cognoscendam, probare simplicissime possumus ex infinitate Dei per hunc discursum: Si Deus est infinitus sequitur quod tantum sit unus. Antecedens est verum & omnium Phi-

Iosophorum calculo probatur. E. & consequens. Con-
sequentia stabilitur exinde, siquidem plures si essent Dii,
plura darentur infinita, quod absurdum esse quilibet me-
tacente intelligit. E. absurdum etiam erit plures esse Deos.
Plura verò infinita non dari probatur exinde, quia si plu-
ra essent infinita, haud dubiè à se invicem distinguerentur,
& quod in uno esset illud non esset in altero. Si igitur u-
num eorum in se non contineret aliquid, quod tantum
esset in altero, unum eorum non esset infinitum, quia non
contineret omnes perfectiones. Non enim contineret
eam, quæ est in altero, & perquam alterum ab hoc distin-
guitur, at verò absurdum est infinitum non esse infinitum.
Ita hanc rem solidè diduxit *Amplissimus atque Excellentis-
mus Dn. Bechman / Patronus atque Præceptor noster omni re-
verentia observandus in Colleg. Metaphys. part. special. cap. X.
de Unitate DEI.*

XXI. Sed aures nobis vellicare videtur Conradus Vor-
stius Theologus Leidensis, dum nimirum *lib. de Deo & at-
tributis pag. 234.* impiè Enti illi Nobilissimo infinitatem
denegaturus, hæc promit: *Neg. DEUS actu simpliciter infini-
tus est, neg. essendo, neg. operando: tamen si respectu nostri sic dici-
tur utrumq. p. 235. Verum quidem est DEUM omnia in omnibus
operari, & nos in ipso vivere & moveri &c. non tamen sequitur,
Deum immediatè illic sua substantia adesse ubicunq. operatur,
quia per causas medias, sive physicas sive hyperphysicas, puta, An-
gelos &c. operari potest, ut Rex aliquis per suos ministros. Et
paulò post ibid. Apparet ex dictis saltem incertum & dubium
esse, quòd vulgò de substantiali DEI immensitate dicitur: cum
non sat is apodicticè thesis hæcenus probata sit. Protestatur qui-
dem Conradus Vorstius p. 238. se hæc non definiendi, sed in-
quirendi animo attulisse, interim tamen quia ipse non vult
definire, quid omnes orthodoxi definirunt, palàm no-
stram*

Aram sententiam negat, imò protestatio est facto contra-
ria, dum p. 237. inquit: *Simpliciter credamus quod Sacra lit-
tera toties inculcant, Deum reverè à sua substantia in cælo altissi-
mo eodemq; capacissimo habitare; in terra verò ubiq; Virtute &
sapientia, seu efficaci operatione & providentia sua nobis adesse;*
ut in his & aliis videri possunt quæstiones illustres. B. Graue-
ri p. 28. Rationes pro stabilienda sua sententia Vorstius ad-
fert sequentes, (1.) enim producit silentium Scripturæ, &
dicit, sacras literas Deum quidem magnum, excelsum, e-
levatum vocare, sed nunquam absolutè infinitum, aut sim-
pliciter immensum appellare. (2.) Si substantia DÈI jam
videtur ab Angelis Matth. 18. v. 10. & videbitur à nobis
in futuro seculo à facie ad faciem, sequitur quòd non sit
infinita. Consequentiam suam probat Vorstius, quia in-
finitum à finito videri nequit, càm finitum non sit capax
infiniti. (3.) Si nihil potest esse in natura infinitum, nulla
magnitudo, nulla natura, nulla creatura. Sequitur quoq;
Deum non esse infinitum. Anteced. est verum. E. & Con-
sequens. Ratio consequentiæ est, quia perfectio causa cogno-
scenda est ex effectu, de causa enim ex effectu judicandū est.
(4.) majestatem dei postulare, ut substantiam suam ab his ter-
renis abstractam habeat, quæ aliàs ut pars immisceretur;
indignum autem Deo est in antro fornicæ aur locis sordi-
dis sua essentia adesse. (5.) Si deus est hoc aliquid, sequi-
tur quòd non sit actu infinitum quid. Antecedens est ve-
rum E. & Consequens. Consequentia probatur, quia hoc
ipso, quòd deus est hoc aliquid, non est aliud quid, & sic
alterius rei perfectiones non continet. Hisce argumen-
tis Vorstii addi potest aliud, nempe hoc (6.) Si deus est bo-
num infinitum, sequitur in rerum natura nullum esse ma-
lum, consequens est absurdum. E. & antecedens. Con-
sequentia probatur, quia, ubi unum oppositorum est infi-
nitum

nitum, ibi alterum oppositum penitus destruitur. Si igitur deus est infinitum, nullum dabitur malum. (7) Si deus esset infinitus, nullum ens daretur extra deum, consequens est absurdum E. & Antecedens. Ratio consecutionis est hæc, quia, sicut corpus infinitum si daretur, excluderet alia corpora omnia, ita, si deus est infinitus, excludet omnia entia extra se. Denique (8) infinitum imperfectionem arguere videtur, cum desumatur à quantitate quæ accidens est, & consequenter imperfectionem involvit, accedit ad hoc, quòd infinitum sit aliquid negativum, & consequenter de Deo, affirmari nequit.

XXII. Antequam ad argumenta respondeatur, notandum est, quod finitum & infinitum propriè dentur, in quantitate, quantitas enim quæ ita extensa est, ut certum agnoscat terminum, finita vocatur, quæ verò nullum habet terminum, infinita dicitur. A Quantitate finitum & infinitum translata sunt ad rerum essentias, ita, ut illæ essentiæ finitæ vocentur, quæ non omnes perfectiones involvunt, sed certum in perfectionibus habent terminum. Illa autem essentia dicitur infinita, quæ omnes posibles perfectiones vel eminenter vel virtualiter involvit, ita ut nullus possit assignari perfectionum terminus. Quando jam deo tribuitur 7° infinitum esse, illud accipitur posteriori modo, quatenus dicitur de essentia & perfectionibus, & sic deus variis modis dici potest infinitus. (1) quoad durationem, quatenus sc. durationis suæ neque principium neque finem habet. (2) quoad alias perfectiones v.g. scientiam, præsentiam, &c. (3) quoad operationem seu virtutem operandi. Hisce præmissis jam ad Conradi Vorstii argumenta erit respondendum.

XXIII, Primum igitur quod attinet, dicimus quòd omninò Scriptura deum appellet infinitum, evolvatur Psal.

145. v. 3. ubi dicitur: Magnus est dominus & valde laudabilis, & magnitudinis ejus non erit finis; qui locus de magnitudine molis intelligi non potest, cum hæc non nisi in rebus corporeis inveniat, sed intelligendus est de magnitudine virtutis & perfectionis, ut hic sit sensus, perfectus est deus, & perfectionis ejus non erit finis. At verò deum in perfectione sua non habere finem, & Deum esse infinitum, sunt unum & idem. Ad (2) R. negando consequentiam cum probatione, neque enim requiritur, ut id quod ab alio cognoscitur, ejusdem sit cum alio perfectionis, aliàs DEVS non posset cognoscere creaturam, cum creatura sit finita, DEVS autem infinitus. Quod in probatione dicitur, finitum non esse capax infiniti, id falsissimum est, sumamus visionem dei beatificam, qua beati aliquando videbunt deum intuitivè, intellectus beatorum est finitus, capax tamen est ipsius dei quem cognoscit. Sufficit igitur inter cognitum & cognoscens talis proportio, qua cognoscens sua cognitione ferri potest in cognitum. In (3) argumento iterum negatur consequentia cum probatione, & quidem si consequentia esset bona, probarem deum non esse deum, quia nulla creatura est deus, quod in probatione dicitur, ex effectu cognoscendam esse perfectionem causæ, id universaliter verum non est, sciendum igitur duplicem esse causam Univocam & æquivocam. Univoca est quæ producit effectum ejusdem speciei & naturæ, ut equus generans equum, ignis ignem: Æquivoca dicitur quæ producit effectum diversæ speciei & naturæ, ut architectus qui extruit domum. Deinde, quando dicitur, ex effectu cognosci perfectionem causæ, de duplici perfectione sermo esse potest (1) de essentiali perfectione causæ. (2) de perfectione in operando. His præmissis dicendum est, quod ex effectu Univoco possit qui-

P

dem

dem cognosci perfectio causæ Univocæ quoad essentiam, sed id ad præsens nihil facit; Deus enim non est causa Univoca respectu Creaturarum. Ex effectu autem æquivoco non potest cognosci perfectio causæ æquivocæ quoad essentiam, nam quia effectus æquivocus non habet eandem essentiam cum causa æquivoca, idè, licèt effectus æquivoci natura cognoscatur, non tamen cognosci potest natura causæ, nec etiam ex effectu æquivoco cognosci potest causæ æquivocæ perfectio in operando: licet enim cognito effectu æquivoco cognoscam in causa æquivoca esse tantam in operando virtutem, quanta ad talem effectū requiritur, non enim tota virtus & perfectio causæ æquivocæ in operando cognoscitur. Jam autem deus est causa æquivoca creaturarum. E. ex Creaturis perfectio dei cognosci & intelligi nequit, si sermo est de totali perfectione divina. Ad (4) B. Deum adesse sua essentia in omnibus Creaturis, non ut ab iis contineatur, afficiatur aut inquinetur, sed ut potius conservet & contineat, tanquam Creator & conservator in rebus creatis & conservandis; cui rei ab exemplo poterit adferri lumen, nam quemadmodum Anima rationalis, utut sit tota in totò corpore impurò & contagiosò, non tamen ipsa inficitur aut coinquinatur, ita multò minùs hoc de Deo erit dicendum, qui quidem ubique essentialiter est præsens, & idpropter tamen à rebus fordidis non coinquinatur vel inficitur.

XXIV. Ad (5.) B. quod *hoc aliquid* dupliciter sumatur, (1) strictè pro substantia singulari, quæ digitis quasi ostendi potest, & quæ ex materia & forma constat, hoc modo negatur quòd Deus sit Hoc ALIQUID. (2.) *hoc aliquid* sumitur latius pro ente singulari, licèt compositum non sit ex materia & forma, & sic consequentia argumenti vacillat: Etenim nulla sequela est: Deus est hoc aliquid i. e. sub-

substantia singularis. E. non est infinitus. Probationem quod concernit, in qua dicitur, quod Deus dum est hoc aliquid, non sit aliud, & consequenter alterius v. gr. Creaturæ, perfectiones non includat, tunc respondetur, bifariam hoc intelligi posse, Deum scilicet perfectiones aliarum rerum ut creaturarum non includere. 1. Ut ea non includat formaliter. 2. Utea non includat eminenter seu virtualiter. Si primo modo intelligatur, verum est, Deum perfectiones aliarum rerum ut creaturarum non includere, formaliter scilicet, sed exinde non sequitur Deum non esse infinitum; imò, si includeret perfectiones creaturarum formaliter non esset infinitus, quia illæ perfectiones admixtam habent imperfectionem, quæ si in Deo daretur, ejus infinitatem destrueret. Sin verò posteriori modo intelligitur, negatur, Deum non continere virtualiter seu eminenter Creaturarum perfectiones. Ad (6.) respondere non erit ire per extensum funem. Nam consequentiam elumbem esse qui non videt, cum bonæ menti litare non autumamus. Etenim hoc tantum sequitur: Si Deus est bonum infinitum, sequitur in ipso nullum dari malum, & hoc certum est, idque probatione fuit convictum; quia enim alterum contrarium in Deo est infinitum, idcirco alterum contrarium nempè malum à Deo penitus est removendum. Argumentum (7.) itidem soluti facile erit, inficiando consecutionem Majoris: probationem quod attinet, responsi loco damus, diversam esse rationem corporis infiniti, si daretur, & Entis immaterialis infiniti. Corpus enim infinitum si daretur, omne spatium occuparet & impleret, & nullum daretur spatium, in quo esse posset aliud corpus, adeoque omnia alia corpora excluderentur; at verò res longè aliter se habet cum Entè immateriali infinito, hoc enim non est infinitum, per extensionem & occupationem omnis spatii,

ut ab eo omnia Entia excludat. Unde ubi tale Ens est, possunt etiam plura alia esse. Tandem ad (8.) Respondendum erit pernegando, quod infinitum esse aliquam imperfectionem arguat. Nam primò negatur quod omnis negatio imperfectionem importet. Quod ut eò melius intelligatur, notandum negationes in duplici differentia esse: quædam negant & tollunt perfectionem, ut cum dico, injustum esse: injustitia est negatio vel saltem involvit negationem justitiæ tanquam perfectionis, unde, quia tollit perfectionem, idpropter imperfectionem innuit, at verò talis negatio non est tò infinitum esse, non enim tollit seu negat perfectionem, sed potius imperfectionem nempe finitatem. Deinceps dantur negationes, quæ destruunt imperfectionem, & talismodi negatio perfectionem potius involvit, e. gr. immortalitas est negatio, quæ tollit mortalitatem tanquam imperfectionem, hinc immortalitas perfectionem quandam involvit. Hujusmodi autem negatio est tò infinitum esse, unde perfectionem potius secum trahit quàm imperfectionem, nempe finitum à Deo removet. Probationem priorem quod attinet, in qua dicitur, quod aliquid dicatur infinitum à quantitate, sicut autem quantitas importat imperfectionem, cum sit accidens, ita finitum, quod ab ea appellationem habet, involvere videtur imperfectionem, tunc & quantitatem esse duplicem vel molis, quæ consistit in extensione, vel virtutis; quæ est nihil aliud quam perfectio rei. Jam quando Deus dicitur infinitus, non sic dicitur à quantitate molis, sed à quantitate virtutis, quæ cum nihil aliud sit quàm perfectio, imperfectionem non importat, & consequenter nec tò infinitum esse, quoad quantitatem virtutis scilicet aliquam imperfectionem involvere poterit. Relinquitur.

E. Deum

E. Deum esse Eus quoddam infinitum, & ideo repugnare plures dari Deos, quia non possunt dari plura Entia infinita.

XXV. Alii alias rationes attulerunt ad ostendendam veri *Dei* *monothitea*, de quibus consuli potest Franciscus Svarzeius disp. met. 30. lro. n. 5. Pl. Reverendus Dn. D. Friedlieb / in medulla Theol. in Locò de Deo. q. 33. p. 107. Verum cum pleræque sint plumbeæ & solutu non difficiles, ideo mittimus eas, existimantes non in argumentorum numero sed pondere robur consistere.

XXVI. Antequam verò ad testimonia Ethnicorum progrediamur, quædam prius removenda erunt. Objici autem (1.) potest: Quicquid intellectus noster concipit ut communicabile, id non concipit ut unum quid: Atqui DEUM concipit ut communicabile, siquidem intellectus DEUM concipit ut bonum, quod est communicabile quippiam. E. DEUM non ut Unum quid concipit. (2.) Gentiles multos statuerunt DEOS. E. ex lumine rationis non potuerunt Unitatem Dei colligere. At ad hæc respondere haud erit difficile, in (1.) argumento igitur negatum imus propositionem Majorem. Etenim intellectus naturam humanam etiam ut communicabile quid suis individuis statuit, nihilominus natura humana est unum quid, una nimirum species humana. Ad (2.) B. Saniores Gentiles plures Deos non admiserunt, sed unum Deum professi fuerunt, sicut ex §. subsequenti, in quo testimonia eorum, qui lumine naturæ recte usi sunt, adducentur, affatim dispallescet.

XXVII. Necessè nunc est, ut sententiam istam testimoniis saniorum Ethnicorum etiam stabiliamus, qui, cum vix probabile sit, ex supernaturali revelatione eos hanc doctrinam hausisse, necessè est, ut solo naturæ lumine ducti ad hanc cognitionem ascenderint. Imprimis verò notabilia sunt ea, quæ hac de re apud Principem Philosophorum le-

guntur. Sic autem ille 8. Phys. t. 48, 49. Ἰκανόν δὲ καὶ εἶναι, ὃ
 πρῶτον τῶν ἀκινήτων αἰδίων ἐν, ἔσται τοῖς ἄλλοις ἀρχὴ κινήσεως. Φα-
 νερόν δὲ ἐν τῷδε, ὅτι ἀνάγκη εἶναι ἐν καὶ αἰδίων τὸ πρῶτον κινῆν. h. e.
 Sufficiens autem est unum, quod cum primum immobilium sit per-
 petuumque, ceteris erit principium motus. Ex hoc etiam patet a-
 aliquid esse necessario Unum perpetuumque, quod primò movet.
 Ubi per τὸ πρῶτον κινῆν seu primum movens Aristoteles ni-
 hil aliud intelligit quàm ipsum Deum. ceu iis qui parùm ver-
 sati sunt in ejus scriptis obscurum esse non potest. Hoc au-
 tem ἐν εἶναι, dicit, ἀνάγκη ὄσι. Quibus succinunt clarissima e-
 jusdem verba. 2. met. 1. ὁ δ' ἐν ἀν εἶν πρῶτον τὸ πάσις ἔσις αἰ-
 ἰον τῷ ἐνός. h. e. quocirca id, quod aliis rebus dedit, ut un aqua
 una sit, illud maximè est unum. Illud verò juxta Aristotelem,
 quid aliud est quàm Deus? Deus ergò ipsi maximè Unus est.
 Quadrat hæc etiam optimè, quod optimus Philosophus
 postquam 12. met. c. ult. dixerat. Entia nolle malè guber-
 nari, si tim subjungit elegantissimum Homeri versum

Ὀὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἰς κείρασι ἴστω

Non est bonum multorum dominium, unus sit dominus.
 Quin imò non solum Deum esse, sed etiam quomodo sit
 Unus exponit, quando 12. met. s. t. 49. ait: Unum ergò &
 ratione & numero primum movens immobile Ens est. Rarii
 solares non sunt elariores cum sudum est, atque hæc laudati
 Philosophi de unitate dei numerata eloquia.

XXVII. Discipulo subjungimus Præceptorem divinum
 Platonem, de cujus sententia nemo dubius esse potest: qui,
 quod epistolâ tertiâ ad Dionysium scribit, legerit: Notam e-
 pistolarum quas seriò aut non seriò scribo, etsi opinor te me-
 minisse, attenditò tamen diligenter. Complures enim ju-
 bent me scribere, quos non facillè possum apertè appellare.
 Seriaz igitur Epistolæ initium est Deus, non seriaz Dii, Et Ju-
 stinus in exhortatione ad Gentes scribit; Platonem doctrinam

Mosis

Mosis caterorumq; Prophetarum de Uno solo Verò Deo agnovisse, quam in Ægypto didicerat; Tamen propter Socratis casum, veritum, ne contra se quoque aliquis Anaxus aut Melitus exoritur, qui populo Atheniensi occlamaret: Plato curiositate sua violat, quos civitas colit Deos, esse non existimat: Item quod Ficinus de Platonis sententia in Cratylum scribit: Neque nos turbet, quòd plures sæpè nomet. Unicum enim per se ipsum in Parmenide atque Timæo probar esse Deum; Cœteros verò Angelicos cœlestesq; Dei ministros, cum Deos nominat, non tam Deos quàm divinos intelligit. Egregiè etiam in hanc sententiam sunt versus, qui vulgo Pythagoræ adseribuntur.

Εἰ τις ἐρεῖ, θεός εἰμι, παρὲς ἐνός & τὸ ὀφείλει.

Κόσμον ἴσον τῷ τῆς φύσεως εἰπεῖν, ἐμὸς & τὸ ὀφείλει.

Καὶ μόνον φύσεως εἰπεῖν, ἐμὸς, ἀλλὰ καλοῦμαι.

Αὐτὸς, εἰ ᾧ πεποίηκε, πεποίηται δ' ἀπὸ τῆς φύσεως.

Si quis dicet, Deus sum prater Unum, ille debet

Mundum huic parem condere, & dicere, hic meus est.

Nec solum condere & dicere, meus est: Sed habitare

Ipse in eo, quem fecerit, hic ab hoc factus est.

Nec minus illustria sunt verba Phocylidis:

Ἐἷς θεός ὀσιόσφους, δυνατός τ' ἅμα καὶ πολυλόγος.

Unus Deus est sapiens, potens simul & omnifariam dices.

Imò nonnulli ex ipsis ethnicis deorum multitudinem confutarunt: Veluti de Soerate testantur Apullejus & Agellius, quòd ad cicutam damnatus fuerit, quia Unum duntaxat Deum profiteretur, & alios Gentilium Deos detestaretur. Ut enim irrideret istos Deos minutulos, jurare per quercum, canem & hircum solitus fuit: Quod verò in Poetarum scriptis nullibi non elucere videtur πολυθεότης, illud non semper ex inscitia profectum est. Sæpè enim uni eidemque Deo à diversis officiis & operationibus

bus

bus diversa imposuerunt nomina, teste ipso Seneca l. iv. de
benef. c. vii. *Quicumque inquit, vobis illi nomina propria apta-
bis, vim aliquam effectumq; caelestem continentia. Tot Appel-
lationes ejus possunt esse quot muneris: idem officium, si quod
à Seneca accessisset, Anno rediceret debere l. Lucio; non cre-
ditorem mutares sed nomen. Quoniam seu pronomen ejus seu
nomen dixisset, seu cognomen, idem tamen ille esset. Sic hunc
Naturam voca, Fatum, Fortunamque; omnia ejusdem
DEI nomina sunt, variè utentis sua potestate. Nec ra-
rò figurato sermone qua à DEO proveniunt, DEI no-
mine honorarunt. Cùm etiam Philosophi & Poëta per-
spicerent, omne illud quod magnam utilitatem afferret,
non sine divina bonitate erga homines fieri, interdum figu-
ratè loquentes, omne illud, quod à Deo natum erat, nomi-
ne ipsius Dei nuncupabant ait Cic. l. 2. d. natura Deorum.
Nonnunquam etiam ut feras & indomitas Gentes metu tot
Numinum in recta rationis gyrum redigerant, Deorum
pluralitatem in vulgus sparserunt. Dicit: Atqui ipse gen-
tium Doctor πολυθεϊστήν favere videtur 1. cor. 8. v. 5. ubi
inquit: Multos esse Deos & Dominos multos. Verùm p.
Paulum plures dicere deos non veros, verum enim deum
unum esse ibidem statuit, dicto loco ex opinione & persuasi-
one hominū loquitur, homines enim plura colebant idola,
de quibus in adducta epistola agit, vel Deos plures esse dicit
per assimilationem quandam, Sicut Moses dicitur Deus
Aaronis & Pharaonis Exod. 14. v. 16. vel tandem ratione
officii & eminentiæ, qua ratione Magistratus & Principes
Dii vocantur. ut Exod. 1. v. 16.*

XXVIII. Egregia ad illustrandam Gentilium de Diis o-
pinionem facientia verba videri possunt apud Tullium l. 2.
d. natura Deorum, ut & Patrem illum Augustissimum
Augustinum l. iv. de C. D. C. xi.

XXIIX.

de
an
l-
od
e-
cu
ne
L
a-
O-
r-
t,
L
i-
L
o-
t
n
-
bi
L
a
t
S
e
7
de

XXVHI. Agmen claudant verba Augustissimi Patris
I. IV. de C. D. C. XI. Quotquot libet igitur physicis rationibus &
disputationibus asserant: modò sit Jupiter, corporei huius Mun-
di animus, qui universam istam molem ex quatuor, vel quot
cis placet, elementis constructam atq; compactam implet & mo-
vet: modò inde suas partes sorori & fratribus cedat; modò sit æ-
ther ut aërem Junonem subterfusam desuper amplectatur: modò
totum simul cum aëre sit ipse calum, terram verò tanquam conju-
gem eandemq; Matrem: quia hoc in divinis turpe non est, fecun-
dis imbribus & seminibus fetet: modò autem ne sit necesse per
cuncta discurrere, DEUS UNUS de quo multi à Poëtâ nobilissi-
mo dictum putant?

Deum namq; ire per omnes

Terrasq; tractusq; maris calumq; profundum.

Ipse in aethere sit Jupiter, ipse in aëre Juno, ipse in mari Neptu-
nus: in inferioribus etiam maris ipse Salacia, in terra Pluto, in
terra inferiore Proserpina, in focus domesticis vesta, in fabrorum
fornace Vulcanus, in sideribus Sol, Luna & Stella: in divinanti-
bus Apollo, in merce Mercurius, in Jano initiator: in termino
terminator, Saturnus in tempore, Mars & Bellona in bellis, Li-
ber in vineis, Ceres in frumentis, Diana in sylvis, Minerva in
ingeniis. Ipse sit postremò etiam illa turba, quasi plebeiorum Deo-
rum; Ipse præsit nomine Liberi virorum seminibus, & nomine
Liberae fæminarum. Ipse sit Diespiter, qui partum perducit ad
diem. Ipse sit Dea Mena, quam præfecerunt menstruis fæmina-
rum. Ipse Lucina, qua à parturientibus invocetur. Ipse opem fe-
rat nascentibus, excipiens eos sinu terra, & vocetur Opis. Ipse
in vagitu os aperiat, & vocetur DEUS Vagitanus. Ipse cunas
tueatur, & vocetur Dea Cunina, Non sit alius, sed ipse in Dea-
bus illis, quæ fata nascentibus canunt, & vocantur Carmentes.
Præsit fortuitis, voceturq; Fortuna. In diva Rumina mammam
parvulo immulgeat, quia rumam dixerunt veteres mammam:

E

de

de actu Agenoria : de stimulis, quibus ad nimium actum homo impellitur, DE A stimula nominetur. Ipse sit DEUS Confus, præbendo consilia, & Dea Sentia, sententias inspirando. Ipse sit Mutinus, qui est apud Græcos Priapus, si non pudet. Hæc omnia quæcunque dixi & quæcunque non dixi, non enim omnia dicenda arbitratus sum, hi omnes Dii Deaq; sit Unus Jupiter: siue sint, ut quidam volunt, omnia ista partes ejus, siue virtutes ejus, sicut iis videtur, quibus cum placet esse Mundi animum, quæ sententia velut magnorum multorumq; doctorum est.

XXIX. Quæ igitur, saniorum & cordatorum Gentilium de Deo fuerit opinio, ex allegatis hætenus eorum testimoniis satis superque constat; Vulgum autem plures Deos coluisse & invocasse, quis est qui ignoret? Cujus rei causa est, tum Poetarum tot Deos canentium & crepantium seductio, paternorumque morum & errorum æmulatio, tum verò inprimis Cymmeriæ mentis nostræ in arduis hisce rebus ob lapsum protoplastorum tenebræ, mali Genii seductio, pertinax voluntatis malitia atque affectata Dei ignorantia, & lux ἀπρόσιτος in qua supremus rerum arbiter habitat, cui nunc, inhibentes calamum, quòd naviculam hujus dissertationis nostræ feliciter ad portum appulerit, pias laudes decantamus.

TRINO ET VNI
DEO GLORIA,

SUPER-

SUPERPONDIA.

- I. Potest aliquid esse univocum & equivocum simul.
- II. *Distinctio Entis in Ens nominale & participiale est nullius momenti.*
- III. *Aliud esse actum, aliud esse per actum.*
- IV. *Materia est Ens potentia & est Ens actu.*
- V. *Minus rectè dispecitur materia in materiam permanentem & transeuntem.*
- VI. *Definitio Porphyrii Accidentis, qua dicitur, quòd sit id, quod adest vel abest sine subjecti corrupticne, est vitiosa & falsa.*
- VII. *Privationes sunt Entiarationis, & non sunt Entiarationis*

Ad Eximium Doctissimumq.

DN. JOHANNEM WENDELINUM Glöckner /
SS. Theol. & Philos. Cultorem
indefessum

De UNITATE DEI publicè disputaturum.

Numinis est bonitas nobis Campanulæ ad instar.
GlöckNERE, hanc pulsas. quam bonus ille sonus?

*Singulari benevolentia testande L. M. Q.
scribebam*

JOH. ERNESTUS GERHARDUS,
SS. Theol. D. & P. P.

VNUM monstras esse DEUM perdulcis Amice:
IDEM TE posthac ducat ad astra poli.

*Ita vocebat Eximio atque Eruditissimo Dn. Glöcknero,
Auctori hujus Disputationis certissimo, Fautori
& Amico honorando*

M. JOH. CHRISTOPHORUS Hundeshagen /
Fac. Philosophic. Adjunctus.

A 2

Ad Præ-

FB 3341

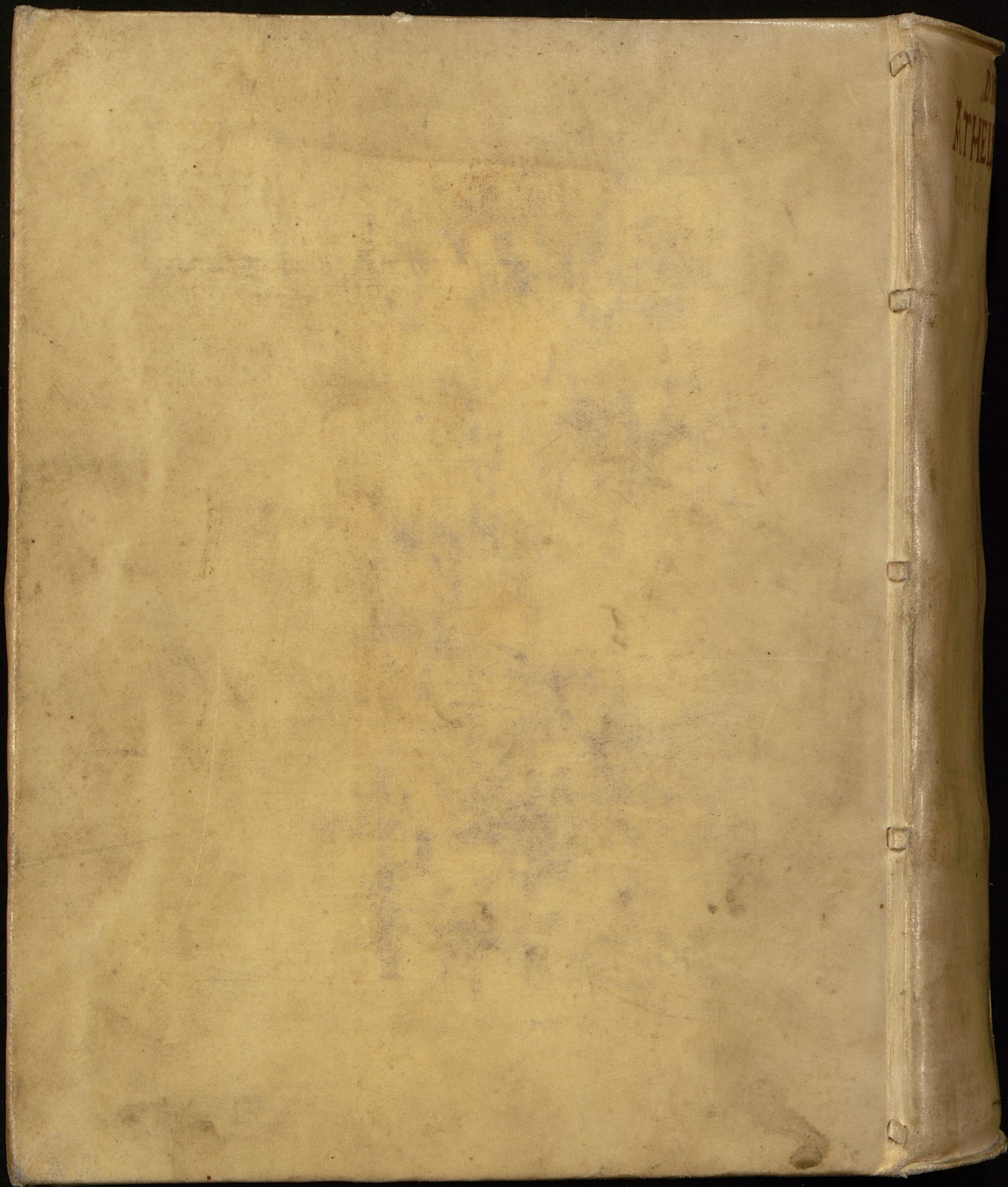
ULB Halle 3
001 846 40X

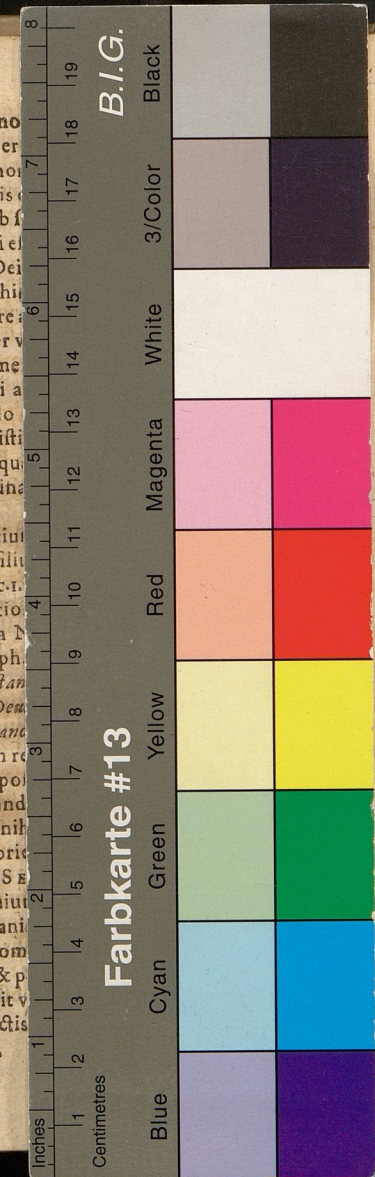

TA-OC

W 17

9.
ΘΕΟΞ ΘΕΟΞ!

DE
UNITATE
DEI

PERMISSV SVPERIORVM

JENÆ

Ad diem Februarii

A.O.R.

clo lœc LXIII.

DISPV TABVNT

PRÆSES

M. JOHANNES CHRISTO.

PHORVS Hundeshagen / Molhusinus, Amplissima
Facultatis Philosophicæ Adjunctus,

&

AUTOR-RESPONDENS

IOHANNES VVENDELINVS

Glöckner / Darmstadinus - Hassus.

LITERIS

Johannis Jacobi Bauhofferi.

